

Чаплинський К. О.

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ
В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ ПРАВОВИХ РЕЖИМІВ**

Досудове розслідування в умовах надзвичайних правових режимів (в умовах запровадженого воєнного стану, епідемії, пандемії) має певну специфіку. На ці процеси безпосередньо впливає ступінь поінформованості слідчих і працівників оперативних підрозділів Національної поліції щодо особливостей протікання пандемії (епідемії), специфіці здійснення досудового розслідування, порядку дій під час організації проведення окремих слідчих (розшукових) дій за участю учасників кримінального процесу – підозрюваного, потерпілого, свідка. Звідси виникає необхідність створення сучасної дієвої системи криміналістичного забезпечення проведення окремих процесуальних дій, організації досудового розслідування, проблемним питанням використання спеціальних знань та ін. Демографічна ситуація у державі та загальні показники рівня здоров'я українців свідчать про наявність кризових явищ в системі охорони здоров'я, які дедалі поглиблюються та набувають усе більш резонансного характеру. Виходячи з цього, особливого значення набувають питання удосконалення медичного забезпечення громадян та правового захисту суспільства в цілому від поширення епідемій та пандемій, інфекційних хвороб, які є небезпечними для життя людини.

У першу чергу до групи ризику інфікування хворобою слід віднести працівників правоохоронних органів, насамперед, слідчих, експертів, працівників оперативних підрозділів, які в силу виконання службових завдань щоденно можуть контактувати з учасниками кримінального процесу (підозрювані, свідки, потерпілі) та між собою. Узагальнення правоохоронної практики дозволяє дійти висновків, що більшість практичних працівників правоохоронних органів не має уяви про характер захворювань, загальні способи поширення інфекції під час епідемії чи пандемії, особливості їх діагностування та профілактики. Окрім того, відсутня будь-яка взаємодія з медичними закладами та іншими медичними установами для отримання інформації про наявність в осіб, залучених до слідчих (розшукових) дій, певних захворювань. Наслідком незнання та недотримання працівниками Національної поліції правил та загальних норм особистого інфекційного захисту є значне поширення захворюваності [1, с. 15]. Наведені обставини потрібно враховувати під час проведення досудового розслідування, особливо

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО, КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ТА КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ
в рамках проведення процесуальних дій, оскільки об'єктом зараження можуть стати представники правоохоронних органів.

І. О. Демченко окреслювала проблемні питання діяльності в умовах пандемії, викликаною гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2. На думку вченої, необхідно звернути увагу на результати анкетування уповноважених осіб, згідно з якими більшість з опитаних хворіли у наступних формах: легкій – 47 %, середній – 39 %, важкій – 14 %. Окрім того, хворіли близькі (знайомі, колеги по роботі) у таких формах: легкій – 50 %, середній – 41 %, важкій – 8%, летальними наслідками – 1 %. Уповноваженим особам потрібно враховувати дану обставину під час організації досудового розслідування та проведенні окремих слідчих (розшукових) дій. Їхня оцінка має здійснюватись як з позиції проявів протидії досудовому розслідуванню, так і постковідного синдрому. Також потребує уваги те, що на період воєнного стану: фізичним особам і суб'єктам господарювання рекомендовано дотримуватися протиепідемічних заходів, спрямованих на запобігання поширенню COVID-19; фізичним особам рекомендовано забезпечити отримання повного курсу вакцинації від COVID-19 вакцинами, включеними ВООЗ до переліку дозволених для використання у надзвичайних ситуаціях; закладам охорони здоров'я забезпечити готовність до реагування на спалахи COVID-19 в умовах воєнного стану.

Дотримання протиепідеміологічних заходів набуває рекомендаційного характеру, а норма про відсторонення від праці нещеплених працівників на період воєнного часу не застосовується. Водночас в умовах обстрілів, заходи з попередження, наприклад, з використанням засобів індивідуального захисту чи дистанції, зокрема й під час перебування у бомбосховищах, є ускладненим в реалізації. Це стосується і таких захворювань як ВІЛ, туберкульоз та інших. Усвідомлення загрози розповсюдження зазначених хвороб під час проведення слідчих (розшукових) дій визначає необхідність розробки дієвих рекомендацій, які з одного боку забезпечували безпеку, з іншого – надавали можливість реалізації, визначених КПК України завдань кримінального провадження [2; 3].

Досудове розслідування в умовах запровадженого воєнного стану відбувається у складних умовах. Переважно на початковому етапі розслідування окремих видів кримінальних правопорушень відбувається в умовах невизначеності й складних слідчих ситуацій. Слідчі проводять значну кількість процесуальних дій як на початковому його етапі (огляд місця події, допит потерпілого і свідка, обшук), так і на подальшому (допит підозрюваного, одночасний допит двох раніше допитаних осіб, слідчий експеримент).

Внаслідок цього безпосередній процес розслідування характеризується значною кількістю контактів між його учасниками та сторонніми особами під час кримінального провадження. Такі процеси можна спостерігати під час спільної реалізації найбільш складних процесуальних дій (огляд місця події,

слідчий експеримент) чи окремих тактичних операцій або об'єднаних виїздів уповноважених осіб (слідчого, дізнавача) та оперативних працівників для проведення слідчих (розшукових) дій, НСРД [4, с. 408].

Найбільший ризик інфікування трапляється під час допиту підозрюваного, потерпілого або свідка. Саме здійснення допиту шляхом безпосереднього комунікативного контакту виступає для слідчого найбільшим ризиком інфікування інфекційною хворобою як під час проведення вказаної слідчої (розшукової) дії, так і після неї. Окрім того, ризик інфікування у такому випадку поширюється на кожного, хто відвідає вказане приміщення. Загальновідомо, що під час перебування у приміщенні, де попередньо був допитаний хворий на інфекційну хворобу, який умисно не лікується або не знає, що хворіє на зазначений недуг, існує ризик інфікування через інфікований аерозоль, який продовжує знаходитися у повітрі, особливо, якщо після проведення допиту не було здійснено повноцінного провітрювання, прибирання або опромінення спеціальною ультрафіолетовою лампою, що дозволило б зменшити концентрацію певних речовин у приміщенні та, відповідно, знизити ризик інфікування [1].

Виходячи з цього, слідчий повинен завчасно виявити певні симптоми захворювання особи та вжити відповідних заходів безпеки. Особливого значення такі заходи набувають в межах боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2.

При цьому більшість учасників кримінального процесу не враховують необхідні заходи безпеки, яких потрібно дотримуватися під час запровадження надзвичайних правових режимів (запроваджений воєнний стан, епідемія, пандемія), що ставить під загрозу та значно збільшує ризик інфікування соціально небезпечними хворобами. Виходячи з наведеного, І.О. Демченко виокремлює певну сукупність складових, що визначають ступінь готовності до проведення розслідування в умовах епідемії (пандемії), зокрема:

- психологічну, яка полягає у готовності учасників кримінального процесу до участі у проведенні окремих слідчих (розшукових) дій;
- фізичну – реалізовану як комплекс заходів інженерного характеру, наприклад, використання спеціально обладнаних приміщень у відділі поліції;
- технічну – застосовуваних засобів індивідуального захисту, технічних засобів відеофіксації процесуальних дій тощо;
- організаційну – застосування заходів, що визначатимуть ефективність діяльності уповноважених осіб у кримінальному провадженні;
- тактичну – застосування тактичних прийомів (існуючих, пристосованих до умов застосування, спеціально розроблених із урахуванням потреб діяльності) [3].

Зважаючи на це, розробка практичних рекомендацій щодо ефективного проведення окремих слідчих (розшукових) дій в умовах надзвичайних правових режимів (епідемія, пандемія) з урахуванням безпекової складової є,

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО, КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ТА КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ
безумовно, одним із пріоритетних напрямів для досягнення мети кримінального провадження, особливо в умовах воєнного стану. Правильна організація досудового розслідування в умовах запровадження надзвичайних правових режимів, зокрема в умовах запровадженого воєнного стану, епідемії, пандемії має важливе значення для підвищення його ефективності та результативності. Застосування заходів безпеки під час проведення слідчих (розшукових) дій уповноваженими особами у зазначених умовах має важливе значення. Виявлення симптомів захворювань хоч і має важливе значення, проте їх явну відсутність не варто сприймати як безпеку контактування із відповідними суб'єктами. Таким чином всі контакти під час організації й проведення слідчих (розшукових) дій варто сприймати з позиції ризику інфікування інфекційними хворобами.

Список використаних джерел:

1. Почтова Є.С. Організація й тактика проведення слідчих (розшукових) дій в умовах ризику інфікування віл-інфекцією або туберкульозом : дисер. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук за спец. 12.00.09 / Почтова Євгенія Сергіївна. – Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. – 230 с.
2. Офіс Генерального прокурора Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>
3. Демченко І. О. Безпека учасників слідчих (розшукових) дій як умова їх проведення. *Сучасні проблеми використання знань на досудовому розслідуванні в умовах воєнного стану* : матеріали науково-практичного семінару (м. Дніпро, 26 травня 2022 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. С. 98-100.
4. Чаплинський К.О. Наукова полеміка стосовно основних форм взаємодії органів досудового розслідування та оперативних підрозділів кіберполіції у процесі доказування при розслідуванні злочинів у сфері інтелектуальної власності / Єфімов М.М. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 5. С. 304–317. [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-5\(11\)-304-317](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-5(11)-304-317)